

Денисенко С. О., студентка 3-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, професор *Казміренко Л. І.*

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ

Проблема мотивації до професійної діяльності нині набуває особливого значення, адже в ній специфічним чином висвітлюються основні моменти взаємодії особистості і суспільства, у якому освітній процес набуває пріоритетного значення. Правильне виявлення професійних мотивів і інтересів студентів є важливим прогностичним чинником задоволеності професією в майбутньому.

Ставлення до майбутньої професії, мотиви її вибору є надзвичайно важливими чинниками, що зумовлюють успішність професійного навчання. Цілком ймовірно, що невдалий вибір або ж не опанування професією, в майбутньому, може спричинити глибокі розчарування, спонукати людину до запізнілих пошуків себе у професії, стримувати її соціальний та особистісний розвиток.

Проблема мотивації і мотивів поведінки та діяльності – одна зі стрижневих у психології.

Дослідженню цієї проблеми присвячена ціла низка праць вітчизняних авторів: В. Г. Асєєва, І. А. Васильєва та М. Ш. Магомед-Емінова, І. А. Джідарьяна, Б. І. Додонова, Є. П. Ільїна, Д. А. Кікнадзе, Л. П. Кічатінова, В. І. Ковальова, О. Н. Леонтьєва, П. В. Симонова, П. М. Якобсона; та зарубіжних науковців: Х. Хекхаузена, Д. В. Аткінсона, Д. Халла, А. Г. Маслоу та інших.

На думку таких вчених, як О. М. Леонт'єв, Б. М. Теплов, Н. Ц. Бадмаєва, на розвиток особистості в професійній діяльності перш за все впливає її мотиваційна сфера. В. Я. Акуніна та Н. В. Нестерова вважають, що становлення майбутнього фахівця можливе лише при сформованому мотиваційно-ціннісному відношенні. Таким чином, особливості функціонування мотиваційної сфери студента забезпечують його професійне становлення. Тому проблема мотивації до професійної діяльності у студентів – дуже розповсюджена у сучасному житті.

Активність особистості детермінується зазвичай цілим комплексом мотивів. Звідси впливає поняття мотивації. У загальному вигляді мотивація являє собою сукупність мотивів, що є спонукою до активності особистості. В. І. Ковальов підкреслює: «Під мотивацією ми розуміємо сукупність мотивів поведінки і діяльності». Протягом багатьох століть вчені вивчаючи та пояснюючи причини активізації та детермінації людської поведінки не застосовували термін «мотивація». Вперше його використав А. Шопенгауер в статті «Чотири принципи достатньої причини» (1900–1910).

Нині в науці не вироблено єдиний підхід до проблеми мотивації особистості, не сформульовані чітко основні поняття. У зв'язку з цим, «мотивація» має різне трактування. В одному випадку її розглядають як сукупність факторів, що підтримують і направляють поведінку (Ж. Годфруа, К. Мадсен). В іншому випадку – як сукупність мотивів (К. К. Платонов). У третьому – як спонукання, що викликає активність організму і визначає його спрямованість, тобто як комплекс чинників, що спрямовують і спонукають поведінку людини (П. М. Якобсон). Крім того, мотивація розглядається як процес психічної регуляції конкретної діяльності людини (М. Ш. Магомед-Еміне).

Мотивація розуміється як джерело активності і одночасно як система збудників будь-якої діяльності, тому вона вивчається в самих різних аспектах, в силу чого поняття трактується авторами по-різному. Дослідники визначають мотивацію як один конкретний мотив, як єдину систему мотивів і як особливу сферу, що включає в себе потреби, мотиви, мету, інтереси в їх складному переплетенні і взаємодії. Таким чином, можна стверджувати, що, незважаючи на різноманітність підходів

мотивація розуміється більшістю авторів як сукупність, система психологічно різномірних чинників, що детермінують поведінку і діяльність людини.

Студентський період життя людини припадає переважно на період пізньої юності або ранньої дорослості, який характеризується оволодінням усім різноманіттям соціальних ролей дорослої людини, отриманням права вибору, набуття певної юридичної та економічної відповідальності, можливості включення в усі види соціальної активності (аж до державного рівня), здобуттям вищої освіти та опануванням професією.

Це період, коли здійснюється перехід від дитинства до початку дорослого життя. Це потребує розвитку відповідальності, самостійності, здатності до активної участі в житті суспільства і в своєму особистому житті, до конструктивного вирішення різних проблем, професійного становлення. Перед початком студентського життя юнак добре розуміє, що його майбутнє життя, перш за все, залежить від того, чи зуміє він правильно вибрати професію. Можна говорити про те, що крім професії людина вибирає щось більш значуще (те, що дана професія дає йому для більш повного відчуття свого життя). І яким би легковажним і безтурботним не виглядав юнак, вибір професії – його головна і постійна турбота. Найрізноманітніші чинники впливають на вибір професії. На думку Е. Роу, до їх числа можна віднести соціоекономічний статус, етнічна приналежність, інтелект, спеціальні здібності, професії батьків, а також родина, що надає ті чи інші зразки професійної кар'єри.

Згідно з І. Кон, професійне самовизначення людини починається далеко в його дитинстві, коли в дитячій грі, дитина приймає на себе різні професійні ролі, і програє пов'язане з ним поведінку. Закінчується професійне самовизначення, як правило, в ранній юності, коли вже необхідно прийняти рішення, яке вплине на все подальше життя людини.

Вищий навчальний заклад для студента є найважливішим етапом освоєння професії, початком професійного становлення. Воно полягає в активному свідомому утвердженні людини у професійній позиції на основі засвоєння певної системи знань, норм, цінностей, оволодіння професійними уміннями. А. О. Реан шляхом експериментального дослідження встановив,

що задоволеність обраною майбутньою професією найбільша у студентів першого курсу. Надалі, під час навчання на другому, третьому, четвертому курсі цей показник неухильно знижувався. Але, не слід переоцінювати максимальну оцінку задоволення професією на першому році навчання. Студенти-першокурсники спираються, як правило, на свої ідеальні уявлення про майбутню професію, які при зіткненні з реаліями піддаються змінам. Тому, починаючи з першого курсу важливо формувати не тільки професійні знання, вміння та навички, а й реальні уявлення про майбутню професію та способи оволодіння нею. В. Н. Обносів вважає, що студенти мають достатньо повне і вірне уявлення про професію, а ті що, не мають, – до кінця навчання рідше демонструють намір працювати надалі за спеціальністю (I курс – 98 %, II курс – 89 %, III курс – 62 %).

Е. Ф. Зеєр виділяє наступні типи студентів за професійною спрямованістю:

– I тип – студенти з позитивною професійною спрямованістю, яка представляє ситуацію відповідності особі обраної професії, що припускає зв'язок між домінуючими, провідними мотивами та змістом професійної діяльності.

– II тип – студенти, що остаточно не визначилися у своєму виборі професії. Для них прийнятий компроміс між невизначеним, іноді негативним відношенням до професії і продовженням навчання у вищому навчальному закладі, з перспективою надалі працювати за професією.

– III тип – студенти з негативним відношенням до професії. Вони мають слабе уявлення про професію. Тут провідний мотив базується не стільки на потребі в самій діяльності, скільки в різних пов'язаних з нею обставинах.

У свою чергу, мотивація до професійної діяльності детермінована впливом різноманітних чинників, які діють з різною силою і в різних напрямках. Мотивація студента до професійної діяльності – це процес формування мотивів, залежно від його інтелектуальних й індивідуально-психологічних особливостей, та під впливом чинників (зовнішніх і внутрішніх, позитивних і негативних), які активізують, регулюють і спрямовують поведінку на сумлінне та якісне вивчення та майбутнє виконання

професійних завдань. Мотивація особистості до професійної діяльності – це, з одного боку, ієрархія мотивів, а з іншого – процес формування та актуалізації мотивів під впливом потреб, ціннісних орієнтацій і чинників, які активізують та регулюють поведінку особистості, спрямовують на сумлінне і якісне виконання професійних завдань.

Під мотивацією до професійної діяльності у студентів розуміється сукупність чинників і процесів, які, відображаючись в свідомості, спонукають і направляють особистість до вибору майбутньої професії, опанування професійними знаннями, вміннями та навичками. При цьому під мотивами професійної діяльності розуміється усвідомлення предметів актуальних потреб особистості (здобування вищої освіти, саморозвитку, самопізнання, професійного розвитку, підвищення соціального статусу та інші), що задовольняються за допомогою виконання навчальних завдань і спонукають до вивчення майбутньої професійної діяльності.

Мотивація навчальної діяльності взаємопов'язана с мотивацією до професійної діяльності, адже якщо студент розбирається в тому, що за професію він вибрав і він вважає її гідною і значущою для суспільства, це впливає на те, як складається його навчання. У самій сфері професійної мотивації найважливішу роль відіграє позитивне відношення до професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою навчання.

Ставлення до майбутньої професії, мотиви її вибору є надзвичайно важливими чинниками, що зумовлюють успішність професійного навчання. Студенту необхідні стійкі професійні мотиви в навчальній діяльності і цілком адекватні уявлення про свою майбутню роботу. За наявності цих складових мотивації у студентів, останні будуть прагнути до постійного розвитку креативності, націленої на отримання нового знання і формування професійно важливих якостей.